

Sosiaali- ja terveysministeriö

Lausunto on valmisteltu lausuntopalvelu.fi:ssä

Viite: Lausuntopyyntöne 30.10.2025 VN/36135/2023

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi terveydenhuoltolain 7 a §:n, sosiaalihuoltolain 3 § ja 30 a § sekä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 36 §:n muuttamisesta.

THL kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto sosiaali- ja terveydenhuollon palveluvalikoiman periaatteista. Näemme esityksessä paljon myönteisiä piirteitä, mutta samalla myös joitakin haasteita, jotka ovat tärkeää tunnistaa.

Ensimmäiseksi on syytä korostaa periaatteiden vahvuuksia. Terveystenhuoltolaissa ja sosiaalihuoltolaissa säädettäisiin periaatteista, joiden mukaan palveluiden ja menetelmien kuulumisen palveluvalikoimaan ja niiden poisrajaaminen toteutetaan julkisessa sosiaali- ja terveydenhuollossa. Lakiin kirjattavat palveluvalikoiman periaatteet (tarveperiaate, turvallisuus, vaikuttavuus, kustannusvaikuttavuus, yhdenvertaisuus ja ihmisarvon loukkaamattomuus) tuovat selkeyttä ja johdonmukaisuutta päätöksentekoon niin kansallisella, alueellisella kuin asiakastyönkin tasolla. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettuun lakiin lisättäisiin säännös siitä, miten hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksessa jatkossa sovittaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon menetelmien käyttöönotosta, käytöstä ja käytöstä poistamisesta.

On tärkeätä, että ennaltaehkäisy ja väestön hyvinvoinnin edistäminen nostetaan sosiaali- ja terveyspalveluiden rinnalle. Tämä linjaus luo mahdollisuuksia pitkäjänteiseen sosiaali- ja terveyspolitiikkaan ja voi vähentää raskaampien palvelujen tarvetta tulevaisuudessa. Esityksessä todetaan, että yhteen kootut periaatteet tarjoavat selkeän arvopohjaisen kehikon päätöksenteon ja priorisoinnin tueksi ja että

vaikuttavuuden edistämällä pyritään saamaan mahdollisimman paljon terveyttä ja hyvinvointia käytettävissä olevien resurssien puitteissa. Tavoitteet ovat sinällään hyviä mutta itse periaatteet eivät vielä tee toimista vaikuttavia vaan vaativat pitkäjänteistä tutkimustyötä.

THL pitää myös tärkeänä, että periaatteet nojaavat perus- ja ihmisoikeuksiin, jotka luovat periaatteille vahvan oikeudellisen perustan. Yhdenvertaisuuden ja ihmisarvon loukkaamattomuuden korostaminen antaa vahvan arvopohjan palveluvalikoiman käytännön soveltamiselle. Samoin vaikuttavuuden ja kustannusvaikuttavuuden huomioiminen on perusteltua: se ohjaa siihen, että käytössä ovat näyttöön ja parhaaseen tietoon perustuvat ja turvalliset menetelmät, jotka tukevat sekä yksilön ja väestön hyvinvointia että julkisen talouden kestävyyttä.

Samalla on kuitenkin tärkeää tunnistaa myös haasteet. Periaatteet jäävät väistämättä melko yleiselle tasolle, ja kysymys kuuluukin, miten ne jalkautuvat esimerkiksi käytännön asiakastyöhön. Tämä edellyttää suosituksia, menetelmällistä tukea ja henkilöstön osaamisen vahvistamista eri tasoilla. Periaatteet koskevat myös kansallisia toimijoita (mm. Palko) sekä hyvinvointialueiden tekemiä linjauksia. Terveystieteiden osalta on vuosikymmenien saatossa perustettu eri toimijoita tähän tehtävään, mutta sosiaalihuollossa vastaavia toimijoita ei ole, joten periaatteiden toimeenpano erityisesti sosiaalihuollossa edellyttää vastuutahojen selkeää nimeämistä ja roolittamista eri tasoilla.

Toinen haaste liittyy vaikuttavuusnäyttöön. Terveystieteiden huollossa on tutkimusnäyttöä runsaasti edeltäviltä vuosikymmeniltä, mutta sosiaalihuollossa vaikuttavuuden tutkimus on vasta alkuvaiheessa. Sosiaalihuollon palveluista on myös vaikeampi saada tutkimuksellista näyttöä ja sosiaalihuollon tieto perustuu usein myös kokemusperäiseen asiantuntijuuteen. On tärkeää, ettei tämä johda sosiaalihuollon aliarviointiin palveluvalikoimatyön edelleen kehittämisessä. Sote-järjestelmän integraation eteneminen edellyttää myös integroitujen palveluiden periaatteiden ottamista palveluvalikoimaan.

Lisäksi on huomioitava resurssien riittävyys. Kustannusvaikuttavuus on välttämätön periaate, mutta talouden kiristytessä se voi korostua liiaksi ja syrjäyttää yksilön tarpeista lähtevän tuen. Yhdenvertaisuuden toteutuminen käytännössä on myös iso kysymys: vaikka periaatteet ovat valtakunnallisesti samat, alueiden väliset resurssierot voivat silti johtaa eriarvoisuuteen palvelujen saatavuudessa.

Palveluvalikoimaa koskevan päätöksenteon kehittäminen yhdenvertaisemmaksi edellyttää myös tiedonhallinnan kehittämistä. Asiakastiedon sujuva liikkuminen sekä tilasto- ja rekisteriaineistojen laadun varmistaminen elinkaaren kaikissa vaiheissa on huomioitava toimeenpanossa. Esitysluonnoksessa todetaan, että sosiaalihuollossa asiakastyön tasolla muutos tarkoittaa tehtyjen ratkaisujen perustelemista yksittäisen asiakkaan kohdalla päätöksissä ja asiakasasiakirjoissa. Toisaalta on tuotu esiin huoli ammattilaisten kirjaamisen määrästä, mutta vaikutuksia kirjaamiseen on kuitenkin esityksessä analysoitu niukasti. Esityksessä on kuvattu hyvin sitä millaisia panostuksia vaikuttavuus ja kustannusvaikuttavuustiedon kehittäminen vaatisi mutta tietopohjan kehittämiseen tulisi jatkossa panostaa aiempaa enemmän erityisesti sosiaalihuollossa.

Palveluvalikoimaa ei voida määritellä tyhjentävästi, vaan sen on kehityttävä jatkuvasti uuden tutkimusnäytön ja kokemustiedon pohjalta. Onnistuminen riippuu siitä, että luomme rakenteet vaikuttavuustiedon hyödyntämiselle ja sitä tukevat insentiivit sekä pidämme yllä jatkuvaa vuoropuhelua keskeisten toimijoiden kesken.

THL toteaa yhteenvetona, että sosiaali- ja terveydenhuollon palveluvalikoiman periaatteet muodostavat vahvan perustan järjestelmän kehittämiseksi. Nyt ratkaisevaa on, miten ne viedään käytäntöön niin, että ne tukevat aidosti ihmisten hyvinvointia, yhdenvertaisuutta ja sosiaali- ja terveyspalvelujen kestävästä kehittämistä.

Pääjohtaja

Mika Salminen

Johtaja

Piia Aarnisalo

SIGNATURES

ALLEKIRJOITUKSET

UNDERSKRIFTER

SIGNATURER

UNDERSKRIFTER

This documents contains 3 pages before this page
Dokumentet inneholder 3 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 3 sivua ennen tätä sivua
Dette dokument indeholder 3 sider før denne side

Detta dokument innehåller 3 sidor före denna sida

authority to sign
representative
custodial

asemavaltuus
nimenkirjoitusoikeus
huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt
firmateckningsrätt
förvaltare

autoritet til å signere
representant
foresatte/verge

myndighed til at underskrive
repræsentant
frihedsberøvende